

implementation in modern comprehensive educational establishment is defined. The main structural components of A. Makarenko's pedagogical system are represented and analyzed. The significance of these components for future teacher professional training in the context of educational process technologizing is determined.

Key words: *A. Makarenko, aims programming, educational process, educational technologies, long-term lines, pedagogical system, technologization.*

УДК 37.091.12:004.032.6

А. Ю. Рябуха

Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

У статті розглядаються умови використання мультимедійних технологій педагогом у навчальному процесі та роль самого педагога в професійній підготовці до застосування мультимедійних технологій. З'ясовано основні причини зміни ролі педагога в професійній діяльності. На основі аналізу науково-методичної літератури визначено вміння педагога у процесі застосування мультимедійних технологій у навчальному процесі. Визначено головне завдання професійної освіти сучасного викладача, що полягає в оволодінні інформаційними та телекомунікаційними технологіями для формування загальноосвітніх і загальнокультурних навичок роботи з інформацією.

Ключові слова: *мультимедійні технології, використання мультимедійних технологій, професійна підготовка педагога.*

Постановка проблеми. Упровадження сучасних технологічних інновацій у сфері освіти спричиняє докорінні зміни в діяльності педагога, впливає на його роль у навчальному процесі, а відтак – і на якість освіти. Необхідністю покращити викладання навчальних дисциплін, вивести вітчизняну освіту на європейський рівень обумовлено, зокрема, використання мультимедійних технологій у загальноосвітній та вищій школі, що сьогодні набуває все більш значних масштабів.

Проте цей процес не є таким, що здатен розвиватися стихійно, лише за суб'єктивним вибором учителя. Тож актуальними проблемами бачаться сьогодні підготовка педагогічних кадрів до застосування мультимедійних технологій у навчальному процесі та розробка методик застосування мультимедійних технологій під час вивчення кожного з навчальних предметів.

Вимоги до професійної підготовки сучасного педагога значною мірою змінюються з появою нових тенденцій у освітній галузі, що, зокрема, пов'язується з інформатизацією суспільства й освіти, як одного з його інститутів, використанням мультимедійних технологій, необхідністю забезпечення інформаційної підготовки студентів педагогічних ВНЗ.

На сучасному етапі розвитку освіти проблема використання мультимедійних технологій у діяльності педагога набуває великого значення.

Так, студенти вважають їх ефективними та перспективними, такими, що спрямовані на формування в них пізнавальних інтересів, прагнення до самовдосконалення, допомагають постійному динамічному оновленню змісту, форм і методів навчальних процесів, тобто сприяють виконанню комплексу актуальних педагогічних завдань і реалізації чільної мети навчання. У навчальному процесі, де головними складниками досі були студент, викладач і підручник, з'являється новий елемент – комп'ютер. Зміст праці викладача суттєво змінюється: основним стає не передача знань, а організація самостійної пізнавальної діяльності. Очевидно, в майбутньому головними елементами навчального процесу стануть студент, технологія і викладач, де останній перетворюється на педагога-методолога, технолога, а перший стає найактивнішим учасником процесу навчання. Сьогодні ж дидактичний потенціал використання мультимедійних технологій навчання зможе бути розкритий лише за умови, якщо провідну роль у навчальному процесі відіграватиме викладач, а комп'ютер буде не тільки потужним засобом, а й повною мірою партнером у педагогічній взаємодії. Вирішальне слово на уроках та заняттях у вищій школі, де застосовуються мультимедійні технології, все ж залишається за педагогом, який визначає дидактичні можливості, методичні особливості поєднання власного слова з наочно-словесним змістом програми, можливі методичні варіанти оптимального використання технологій у певних навчальних ситуаціях під час розв'язування різноманітних пізнавальних завдань.

Аналіз актуальних досліджень. У сучасних науково-педагогічних джерелах акцентується увага на високому потенціалі мультимедійних технологій у навчальному процесі, зокрема в роботах В. Бикова, Ю. Жука, М. Жалдака, Р. Гуревича, В. Шолоховича, В. Афанас'єва, Ю. Батуріна, Д. Белла та Н. Вінера.

Останніми роками проблему використання мультимедійних технологій у ВНЗ науковці досліджують за такими напрямками: методи та засоби створення мультимедійних дистанційних курсів – О. Веренич; проектування та конструювання мультимедійних навчальних посібників – О. Уварова; проблеми визначення мультимедійних технологій в освіті – О. Пінчук.

У роботах Ю. Казакова, Л. Шевченко розкрито педагогічні умови застосування мультимедійних технологій у освіті в процесі професійної підготовки майбутніх учителів.

Загальні питання професійної підготовки та змісту професійної освіти розкриті А. Алексюком, В. Беспальком, В. Бондарем, І. Зязюном, В. Козаковим, М. Кларінім, Н. Кузьміною, Л. Момот, П. Підласим та ін.

Мета статті – визначення ролі мультимедійних технологій у освіті та обґрунтування доцільності їх використання в діяльності педагога.

Виклад основного матеріалу. Упровадження мультимедійних технологій у різні галузі сучасної освіти набуває все більш масового й комплексного характеру. Нині студенти педагогічних ВНЗ мають можливість здобувати вищу освіту з використанням сучасних комп'ютерних засобів і різних способів навчання: програмоване навчання; засвоєння знань із використанням комп'ютера (навчання + вправи + контроль); розгалужені програми (дають можливість ознайомлюватися з правильною та хибною точками зору); електронні енциклопедії, хрестоматії, словники, пошук інформації в Інтернет-просторі; системи перекладу; комп'ютерна діагностика; навчальні ігри; інтерактивні засоби. Поява інтерактивних методів навчання відкрила нові можливості для подання навчального матеріалу, проведення занять, нових форм роботи зі студентами, студентської наукової роботи [5].

Запровадження сучасних досягнень у сфері мультимедійних технологій в освіту дозволяють реально полегшити працю викладача, підвищити мотивацію до навчання, оптимізувати ефективність і якість педагогічного процесу. Посилення розумового навантаження на заняттях спонукає замислитись, як тривалий час утримувати інтерес студентів та їх активність протягом всього періоду навчання на необхідному рівні. Використання комп'ютера, відзначають сьогодні педагоги, дозволяє створювати інформаційне середовище, що стимулює інтерес і допитливість учнів.

Мультимедійні технології – це не традиційна система плюс комп'ютер, це зовсім інший навчальний процес, який повинен забезпечувати розвиток комунікативних, творчих і професійних знань, потребу в самовдосконаленні, постійної самоосвіті [8, 47–53]. Сучасні мультимедійні технології вимагають від викладачів запровадження нових підходів до навчання, підвищення власного викладацького рівня.

Упровадження мультимедійних технологій у навчальний процес педагогічного ВНЗ не повинне спрямовуватися на поступове обмеження впливу й ролі викладача, його місця й значення в підготовці висококваліфікованих педагогічних кадрів. Педагог був і залишається ключовою ланкою навчально-педагогічного процесу, й останній завжди буде йому підпорядкований і ним керований [7, 146–149].

Необхідність використання мультимедійних технологій у навчальному процесі ВНЗ зумовлює застосування відповідних засобів під час вивчення різних дисциплін, а не тільки інформатики. У наш час спостерігається потреба використання викладачами різних предметів указаних засобів: у процесі

підготовки до занять (розробка навчальних, методичних, роздаткових матеріалів, наочності та ін.); у проведенні занять (демонстрація презентацій, відео- та аудіофрагментів, використання мультимедійних навчальних програм та ін.); для обміну досвідом з учителями інших навчальних закладів району, області, країни; ознайомлення з сучасними методиками навчання; участі в конференціях та семінарах, ознайомлення з досягненнями передового педагогічного досвіду.

Використання мультимедійних технологій у діяльності педагога вимагає від нього розширення педагогічної підготовленості, нового підходу, а також істотних змін у змісті й характері діяльності. Результативне, ефективне застосування цих технологій, насамперед, потребує від педагога засвоєння всього обсягу професійних і педагогічних знань, що стосуються дисципліни, яку він викладає.

Використання мультимедійних технологій не може забезпечити суттєвого педагогічного ефекту поза допомогою викладача, оскільки ці технології є тільки засобами навчання, ефективність яких залежить від умінь їх використання педагогом для досягнення певних педагогічних цілей на основі глибокого вивчення їх потенціальних можливостей. Чим краща професійна підготовка педагога, тим вища ефективність використання мультимедійних технологій.

У зв'язку з цим особливого значення набуває переорієнтація мислення сучасного викладача на усвідомлення принципово нових вимог до його педагогічної діяльності, готовність використовувати мультимедійні технології як допоміжний навчальний ресурс [6, 194–196].

Однак проведене нами анонімне опитування педагогів (у анкеті зазначалися лише фах та стаж роботи) засвідчило: нині суттєвою проблемою є те, що не всі вони готові застосовувати новітні інформаційні технології на своїх заняттях і відмовлятися від традиційних методів викладання. Цікаво, що серед респондентів не відзначається чіткого поділу за віковою ознакою: серед тих, хто має стаж роботи в школі понад 15–20 років близько третини відзначають готовність застосовувати в роботі технічні інновації, тоді як близько 15% відсотків респондентів молодшого віку, визнаючи їхню перспективність, все ж обрали відповідь «Можливо, в подальшому, коли для цього будуть умови» (проміжний варіант між «Так, застосовую», «Так, хотів би застосовувати» і «Частіше бачу ефективними більш традиційні методи» й «Не застосовую взагалі»). Думки викладачів щодо застосування мультимедійних технологій у процесі навчання розділилися. Одні з них активно використовують новітні технології та Інтернет у навчальній аудиторії, інші ставляться до них з обережністю, треті й зовсім відкидають саму

можливість їх застосування. Часто скептичне ставлення до навчання на основі мультимедійних технологій пояснюється власним невдалим досвідом, пов'язаним із використанням традиційної системи комп'ютерного навчання. Деякі ентузіасти неабияк зіпсували репутацію мультимедійних технологій, вводячи їх у навчання виключно з огляду на їхню новизну.

У зв'язку з використанням мультимедійних технологій у діяльності педагога його роль повинна змінитися. В. Кинелев, П. Коммерс і Б. Коцик називають основні причини необхідності такої зміни:

– роль викладача не може обмежуватися просто передачею інформації. Він повинен підтримувати й стимулювати в студентів здатність до критичного та творчого мислення, сприяти розвитку комп'ютерної грамотності, виховувати навички спільної діяльності, вчити їх ефективно спілкуватися й успішно діяти в різних ситуаціях;

– викладачам необхідно переглянути методики викладання, щоб ті відповідали пізнавальним запитам дітей, а також зміст навчальних програм на предмет їх відповідності вимогам сучасності;

– використання мультимедійних технологій зробить деякі системи оцінки знань учнів непотрібними. Система тестів допоможе викладачеві адекватно оцінити рівень знань учнів;

– із залученням мультимедійних технологій у навчальний процес частина традиційних навчальних ресурсів вичерпає себе та вийде з обігу [3].

Педагог відіграє вирішальну роль у організації навчального процесу. Підготовка викладачів необхідна для успішної організації безперервного навчання, обов'язковою умовою якого є безперервне навчання самих викладачів. Шлях до вдосконалення організації навчального процесу та змісту навчання лежить через удосконалення педагогів. Мультимедійні технології мобілізують педагогічну творчість і відкривають шлях педагогічним інноваціям. Що стосується оцінки якості праці педагогів, то і тут все більшу роль у порівнянні з традиційними починають відігравати сучасні, альтернативні методи, які стимулюють використання нових технологій у навчальній діяльності.

Зокрема, формування мережевих педагогічних спільнот відкриває можливості для обміну досвідом і обговорення проблем підвищення кваліфікації та підготовки вчителів, адже мультимедійні технології використовуються для модернізації не лише окремих занять, а самого процесу навчання. Примітно, що увага приділяється тут і обговоренню різних навчальних програм, і системам управління навчальним процесом на основі використання мультимедійних технологій. Педагоги-практики визнають, що ці технології слугують урізноманітненню форм подання

інформації; урізноманітненню типів навчальних завдань; створенню навчальних середовищ, які забезпечують входження студента в уявний світ, у певні соціальні й виробничі ситуації; забезпечують широке застосування ігрових прийомів; дають широкі можливості відтворення фрагмента навчальної діяльності (предметно-змістового, предметно-операційного й рефлексивного); уможливають активізацію навчальної роботи студентів, посилення їх ролі як суб'єкта навчальної діяльності; посилення мотивації навчання.

Нині необхідно, щоб кожен педагог міг підготувати та провести заняття з використанням мультимедійних технологій з будь-якої дисципліни, адже заняття із застосуванням новітніх комп'ютерних можливостей – це наочно, барвисто, інформативно, інтерактивно, заощаджує час вихователя й вихованця, дозволяє працювати вихованцю у своєму темпі, а вихователю працювати з вихованцями диференційовано й індивідуально, дає можливість оперативно проконтролювати та оцінити результати навчання [4].

Сучасні викладачі повинні бути здатні працювати з цифровою інформацією, мати уявлення про існуючі програмні продукти та їхнє призначення, вміти ними користуватися.

Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі передбачає, що педагог уміє:

- Обробляти текстову, цифрову, графічну й звукову інформацію за допомогою відповідних програм і редакторів для підготовки дидактичних матеріалів (варіанти завдань, таблиці, схеми, креслення, малюнки тощо);
- Створювати слайди з навчального матеріалу, використовуючи редактор презентації Microsoft Power Point, та демонструвати презентацію на уроці;
- Використовувати наявні готові програмні продукти зі своєї дисципліни;
- Організовувати роботу з електронним підручником на уроці;
- Застосовувати навчальні програмні засоби;
- Здійснювати пошук в Інтернеті необхідної інформації в процесі підготовки до уроків і позакласних заходів;
- Організовувати роботу з учнями з пошуку необхідної інформації в Інтернеті безпосередньо на уроці;
- Розробляти тести, використовуючи готові програми-оболонки або створюючи їх самостійно, та проводити комп'ютерне тестування.

Заняття із застосуванням мультимедійних технологій потребують значної підготовчої діяльності педагога. Він повинен уміти користуватися

різноманітними програмами: графічними, flesh-анімації, web-редактора, програмами для створення презентацій, програмами для роботи зі звуком та відео тощо. Це уможлиблює подання інформації у формі відео, презентації, web-сторінки з різноманітними роликами. Для унаочнення навчального матеріалу можна використовувати ресурси Інтернету.

Регулярна робота з мультимедійними технологіями дозволяє педагогам створювати власні вправи, адаптовані до рівня знань вихованців або за рівнями складності.

Сучасному викладачеві для застосування мультимедійних технологій на заняттях потрібна як теоретична, так і практична підготовка, тому що він буде жити й працювати в новому тисячолітті, що тільки розпочалося, в постіндустріальному суспільстві, а отже, повинен уміти самотійно, активно діяти, приймати рішення, гнучко адаптуватися до умов життя, що змінюються, володіти високим рівнем толерантності. Одним із найважливіших завдань, що стоять перед його професійною освітою, є оволодіння інформаційними та телекомунікаційними технологіями для формування загальноосвітніх і загальнокультурних навичок роботи з інформацією.

Мета професійної підготовки майбутнього педагога впливає на його особистісний розвиток. У процесі зміни парадигми освіти, коли здійснюється перехід від репродуктивної, авторитарної освіти до освіти інноваційного, особистісно-орієнтованого типу, першочергових трансформацій, на наш погляд, зазнає особистісний розвиток майбутнього педагога. Якщо педагог починає відігравати у процесі професійної підготовки активну роль, – роль не об'єкта, а суб'єкта підготовки, відбувається поєднання його якостей як особистості та якостей як професіонала. Однак, підготовка викладача від підготовки будь-якого іншого фахівця принципово відрізняється ще й тим, що педагогові необхідно оволодіти технологічними засадами процесу навчання в процесі самого цього навчання.

У процесі підготовки викладачів до роботи з мультимедійними технологіями необхідно враховувати два чинники: рівень освоєння мультимедійних технологій педагогом як користувачем і рівень упровадження мультимедійних технологій у професійну діяльність педагога. Можна виділити три рівні освоєння мультимедійних технологій – первинний, середній і досвідчений. Рівні визначаються глибиною оволодіння користувачем комп'ютерною технікою та програмним забезпеченням. Рівні впровадження мультимедійних технологій у професійну діяльність педагога також різні, вони визначаються тим, наскільки творчо й систематично педагог готовий використовувати мультимедійні технології у навчанні свого предмета. Для визначення рівня освоєння вчителем мультимедійних

технологій необхідне проведення діагностики, результати якої дозволять сформувати групи для підготовки педагогів. Для кожної з них повинні бути запропоновані особливі програми, що дозволяють найбільш повно реалізувати поставлену мету [2].

Ми часто стикаємося з небажанням педагогів освоювати мультимедійні технології, що викликане незнанням. Саме незнання й породжує небажання. Проте незнання є не першопричиною, а наслідком декількох причин, які вже давно відомі, та, навіть з часом, не втрачають своєї актуальності. А саме: побоювання педагога проявити перед вихованцями свою некомпетентність; страх від усвідомлення того, що є велика різниця між швидкістю розвитку інформаційних технологій і його власними можливостями; складність у опануванні азами комп'ютерної грамотності самостійно; відсутність вільного доступу кожного педагога до комп'ютерної техніки та Інтернету; відсутність методики використання мультимедійних технологій у процесі викладання конкретного предмета; складність у застосуванні педагогічних програмних засобів безпосередньо на занятті [1, 5–8].

Проте, незважаючи на всі проблеми, кількість педагогів, що прагнуть оволодіти цією технологією, зростає. Кожен із них прийняв для себе єдино правильне рішення: не відставати від технічних досягнень, що вже завтра здатні увійти до життя дитини. Адже саме йому належить навчити вихованців способам отримання знань, навичкам аналізу отриманої інформації, умінню шукати й знаходити необхідні знання, синтезувати їх та створювати нові.

Висновки. В умовах інтенсивного використання мультимедійних технологій у сфері освіти професійне становлення фахівця залежить від рівня його активності в освоєнні інформаційно-освітнього простору: чим вищий рівень активності педагога на всіх етапах його діяльності, тим більш високий ступінь професійного розвитку досягається, тим вищий рівень трансформації професійної освіти в самоосвіту, процесу актуалізації – в самоактуалізацію, розвитку – в саморозвиток.

У повній мірі ефективне становлення педагога може відбуватися за умови усвідомлення самою особистістю необхідності інтелектуального росту, тобто за умови використання мотиваційного фактора.

Отже, ми вважаємо, що потреба якнайшвидше досягнути загальної комп'ютерної грамотності педагогів у суспільстві існує та є актуальною. Для її вирішення в системі курсів підвищення кваліфікації повинен бути обов'язковий блок для всіх без винятку викладачів. Також необхідно розробити систему тематичних тренінгів або спецкурсів, які б давали можливість педагогу підвищувати свою кваліфікованість щодо використання мультимедійних технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галіба О. А. Проблема мотивації вчителів до використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому просторі / О. А. Галіба // Інформаційно-комунікаційні технології навчання: психолого-педагогічні та дидактичні аспекти впровадження : матеріали обласної науково-практичної Інтернет-конференції (Кіровоград, 13 квітня 2011 р.) / [упоряд. Л. Голодюк]. – Кіровоград, 2011. – 81 с.
2. Женина Л. В. Подготовка учителей истории к использованию ИКТ в профессиональной деятельности / Л. В. Женина, А. А. Маткин // Вестник ПГПУ. Серия «ИКТ в образовании». – 2005. – Вып. 1. – С. 143–149.
3. Кинелев В. Использование информационных и коммуникационных технологий в среднем образовании. Информационный меморандум / Кинелев В., Коммерс П., Коцик Б. – М. : Институт ЮНЕСКО по информационным технологиям в образовании (ИИТО), 2005. – 24 с.
4. Корсакова О. К. До проблеми змісту сучасної шкільної освіти / О. К. Корсакова, С. Е. Трубачова // Біологія і хімія в школі. – 2002. – № 6. – С. 8–11.
5. Ляшенко Б. М. Електронні презентації Microsoft Power Point у навчальному процесі / Б. М. Ляшенко, Н. Б. Чорней // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2005. – № 25. – С. 27–30.
6. Скрипник С. В. Теорія та практика впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у загальноосвітніх навчальних закладах / С. В. Скрипник // Обмін практичним досвідом та технологіями. Вимірювальна та обчислювальна техніка в технологічних процесах // Міжнародний науково-технічний журнал. – Хмельницьк : ХНУ, 2011. – № 1. – 316 с.
7. Сухобок О. Ю. Психолого-педагогічні аспекти застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури / О. Ю. Сухобок // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : науковий журнал. – Харків : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2010. – № 12. – 182 с.
8. Тимошук Н. М. Використання мультимедійних засобів навчання на заняттях з іноземної мови у аграрних ВНЗ / Н. М. Тимошук, Л. І. Довгань // Наука і методика : зб. наук.-метод. праць / Мін-во аграрної політики України, Департамент аграрної освіти, науки та дорадництва, Науково-методичний центр аграрної освіти ; [ред. кол. : Т. Д. Іщенко (гол.) та ін.]. – К. : Аграрна освіта, 2011. – Вип. 22. – 96 с.
9. Хуторской А. В. Практикум по дидактике и современным методикам обучения / А. В. Хуторской. – СПб. : Питер, 2004. – 541 с.

РЕЗЮМЕ

А. Ю. Рябуха. Использование мультимедийных технологий в деятельности педагога.

В статье рассматриваются условия использования мультимедийных технологий педагогом в учебном процессе и роль самого педагога в профессиональной подготовке мультимедийных технологий. Выявлены основные причины изменения роли педагога в профессиональной деятельности. На основе анализа научно-методической литературы определены умение педагога при применении мультимедийных технологий в учебном процессе. Определено главное задание профессионального образования современного преподавателя, которое состоит в овладении информационными и телекоммуникационными технологиями для формирования общеобразовательных и общекультурных навыков работы с информацией.

Ключевые слова: мультимедийные технологии, использование мультимедийных технологий, профессиональная подготовка педагога.

SUMMARY

A. Ryabukha. The using of multimedia technologies in teaching activity.

The article considers the conditions of using multimedia technologies by a teacher in the process of education and the role of a teacher in applying multimedia technologies in

professional training. The main causes of the changing role of the teacher profession are founded. The author investigates theoretical and methodological aspects of teacher skills identified in the application of multimedia technology in the learning process. The main task of modern vocational education teacher is defined which is mastering the information and telecommunication technologies to create comprehensive and general skills information.

Key words: *multimedia technologies, the use of multimedia technologies, teachers' training.*